

Van dezelfde auteur verschenen:

NON-FICTIE

In naam der wet

Plaats delict

FICTIE (DE ANNE KRAMER-SERIE)

Vergelding

Fatale herkenning

De bonusmaffia

De eerste dode

Paniek op de Haarlemmerdijk

Gijzeling in de Jordaan

De IRT-infiltrant

Moord op de tramhalte

Staatsgeheim

Baby vermist

Vertrouw me

Radeloos

Meedogenloos

Weerloos

Aanslag op de Dam

De zaak-Emma

Code Magnolia

De lokvogel

ÉÉN VIERKANTE KILOMETER ELLENDE

HERINNERINGEN AAN BUREAU WARMOESSTRAAT

DOOR

OUD-HOOFDCOMMISSARIS JOOP VAN RIESSEN

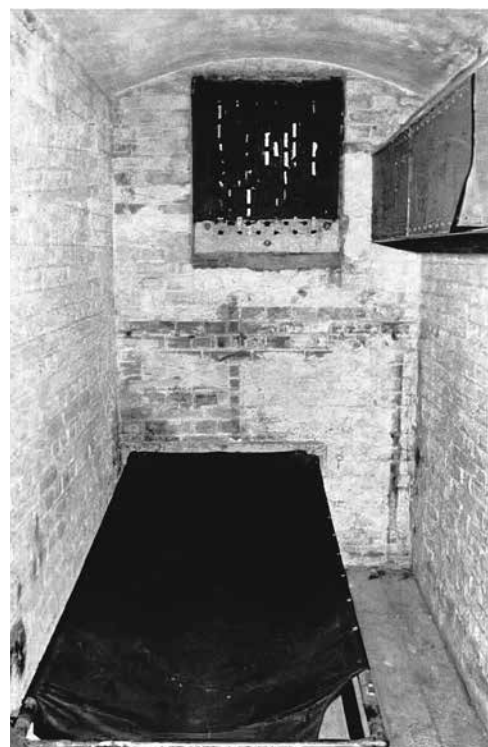
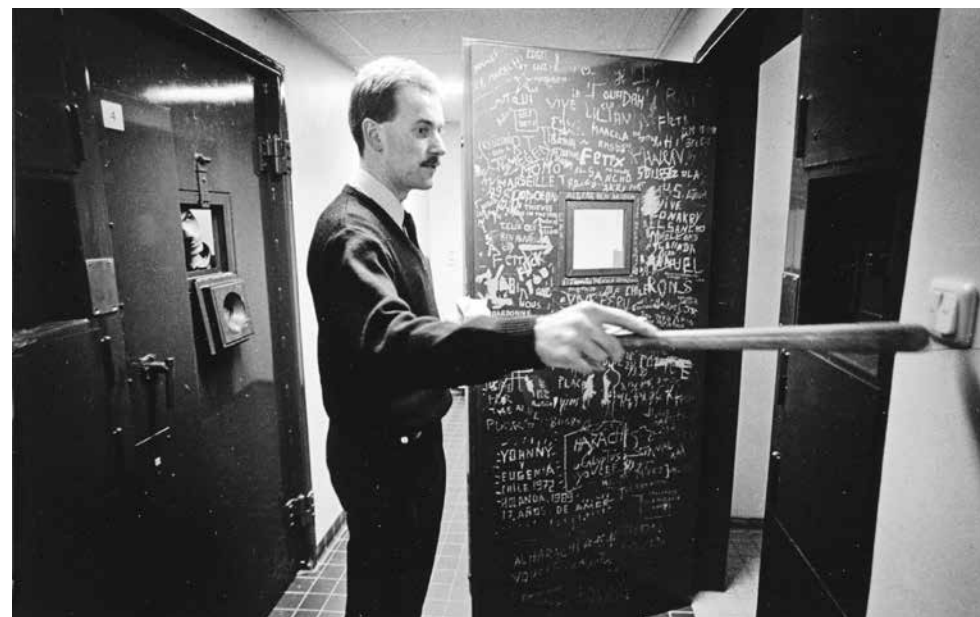
4. DE SABEL

Mijn eerste maanden aan de Warmoesstraat zal ik niet snel vergeten. Geen dag verliep normaal. De ochtenden begonnen heel rustig, de buurt was dan een oase van rust, maar 's avonds en 's nachts was het één krioelende massa, met duizenden toeristen, prostituees en hoerenlopers, nachtbrakers en dronkenlappen, vechtersbazen en zeelui. Vrijwel permanent rukten agenten uit om vechtpartijen te beslechten, en dat ging er vaak hardhandig aan toe.

Ze kwamen terug met arrestanten, veelal dronken, die dan in de kerkers beneden werden gestopt. Op de celdeuren zaten enorme grendels. De sleutel zat, om niet zoek te raken, aan een grote houten knuppel; makkelijk ook om wat tikken mee uit te delen als een arrestant lastig was. De 'bedden' in die cellen waren ijzeren buizen met canvas, dat vaak gescheurd was. De arrestant kon beter op de grond gaan zitten, want als het canvas van het bed nog verder scheurde, kon je gemeen vallen. Iedere ochtenddienst begon met het soppen van de balie, om het braaksel en bloed van de nacht te verwijderen.

De agenten aan dit bureau waren allemaal geen kleine mannetjes; ik vroeg me af of ze op hun postuur werden geselecteerd. Het waren van die mannen waar je automatisch voor opzij ging; op zich wel belangrijk in zo'n gebied als de Zeedijk en de Wallen. Ze grepen ook niet zo snel naar de wapenstok, hun blik deed al heel veel. Anders was het als er drank in het spel was, dan werd er waar nodig flink opgetreden.

Het was niet voor niks dat het bureau Warmoesstraat het enige bureau in Amsterdam was waar agenten naast wapenstok en pistool

Een cel in de kelder van Bureau Warmoesstraat (links); de sleutel van de celdeur hing aan een knuppel (boven)

ook de sabel aan de riem hadden hangen. Als ik met agenten uitruk- te naar een vechtpartij droeg ik die ook. Voor kleine mannetjes zoals ik was het een onding. Ik kreeg de waarschuwing bij het hardlopen de sabel vast te pakken zodat die niet tussen de benen kwam, want dan zou je onvermijdelijk vallen.

Met twee agenten van flink postuur rukte ik uit naar een inci- dent op de Zeedijk. In een van de kroegen was een forse vechtpartij gaande, we hadden nog geen idee wat precies de oorzaak was. Een van de agenten bleek een fantastische methode te hebben. ‘Politie, politie!’ riep hij op luide toon bij binnenkomst in de kroeg. Toen dat niet hielp, trok hij de sabel uit de schede en met een enorme klap sloeg hij alle glazen van de tap. In één keer was het stil in de kroeg en was de vechtpartij voorbij. Ik zag het met grote bewondering aan.

Natuurlijk waren er ook minder mooie inci- denten met de sabel. Op een van mijn eer- ste dagen als wachtcommandant, gewoon overdag, stapten er twee agenten-met-sabel het bureau binnen; een arrestant hing slap tussen hen in. Ik schrok me wezenloos. De arrestant had een klap met de sabel op zijn

hoofd gehad, met als gevolg een bloederige gleuf; ik begreep later dat wij dat een ‘spaarpot’ noemden.

De agenten waren totaal niet in paniek, alsof het de normaalste zaak van de wereld was. In alle rust werd gekeken naar de ernst van de verwonding; voor de zekerheid liet ik toch maar een ambulance komen om de man in het ziekenhuis te laten onderzoeken.

Zelfs binnen het bureau liep het weleens helemaal verkeerd met de sabel. Na de surveillance hingen de agenten hun sabel in de wachtkamer aan een klerenhanger. Die hanger hing dus regelmatig helemaal vol met sabels. Tot dan was er nog niemand op het idee gekomen om de sabels veilig achter slot en grendel op te bergen, waarschijnlijk vond men dat te lastig en wilde men bij een alarm meteen met de sabel in actie kunnen komen. En toen ging het een keer helemaal mis, net toen ik dienst had als wachtcommandant.

Omdat de cellen vol zaten, was er een dronken kerel in de wacht- kamer neergezet op het houten bankje aan het raam. Op het hoofd- bureau een cel reserveren voor dronken vechtersbazen was not done, alleen al het transport zou problemen opleveren. Eigenlijk een treurige situatie; zelfs als de agenten terugkwamen na een sur- veillanceronde, was er aan dit bureau geen rustige plek te vinden om even bij te komen. Die avond barstte de bom: die dronken ke- rel kreeg een sabel te pakken en bedreigde de agenten daarmee. Ik hoorde geschreeuw, opende mijn luikje vanuit de balie naar de wachtkamer, zag de man zwaaien met die sabel en trok geschrokken

De sabel die de Amsterdamse politie gebruikte van 1940 tot 1970

Na de bekendmaking van de geboorte van prins Willem-Alexander ging men op 27 april 1967 massaal naar de Dam; onder hen veel relschoppers en provo's, die rookbommen gooiden. De politie greep in, met de sabel (foto's Nationaal Archief).

onmiddellijk een sprint naar de wachtkamer. Daar stond een wat oudere agent rustig op de dronkenlap in te praten. Na enige tijd liet de man de sabel op de grond vallen en ging weer op het bankje zitten.

Het leek allemaal zo gewoon, niemand aan dit bureau keek ervan op. Niet veel later werd er bij een vechtpartij in de Jordaan met de sabel iemand doodgestoken. Dat incident leidde tot een diepgaand onderzoek en daarna het einde van de sabel aan het bureau Warmoesstraat. De agenten waren er niet blij mee, van de sabel ging altijd een bepaalde preventieve werking uit, waarmee heftige incidenten in de kiem gesmoord konden worden.

Tijdens het schrijven van dit boek dook ik in mijn kast op de gang en haalde daar mijn sabel uit, die ik al decennia als trofee in huis heb. Ik gorde de riem met sabel om en stapte ermee de kamer in. Het deed me terugdenken aan dat moment op de Dam, toen ik een tiental agenten het bevel gaf om de sabel te trekken, voorwaarts te gaan en zo een menigte relschoppers te verdrijven. Die lui hadden met een boomstam de telefooncel op de Dam vernield. Ik was woedend. De brutaliteit! Het was op 27 april 1967, de dag dat Willem-Alexander werd geboren, en die heftige rellen ontstonden vanwege de Duitse achtergrond van Claus. Hun gedrag was ongehoord.

Ik was zelf inmiddels ook gewend geraakt aan het gebruik van geweld, het kostte mij geen enkele moeite meer dit bevel te geven. De agenten stormden met getrokken sabel naar voren, er werden behoorlijke klappen uitgedeeld. Zo, wat waren die relschoppers bang voor de sabel! Ze sloegen meteen op de vlucht en al snel lagen er alleen nog wat kledingstukken verspreid over een verder lege Dam.

Ik ben er niet trots op dat ik dit bevel gegeven heb. Het gebruik van de sabel als slagwapen kende grote risico's. Achteraf denk ik: mijn hemel, hoe haalde ik dit in mijn hoofd, wat was er met dat jonge inspecteurkje gebeurd dat hij bevel gaf om er met de sabel op los te slaan?

5. GRENZEN AANGEVEN

Grenzen bepalen en een collega aanspreken op verkeerd gedrag is echt niet zo makkelijk. Ik weet niet hoe het bij andere chefs was, maar ik kan me niet heugen dat ik ooit een van de chefs op de werkvloer een agent tot de orde heb horen roepen. Ja, dat gebeurde wel eens binnenskamers bij de adjudant; dan ging de deur dicht en volgde er een schrobbering. Maar gewoon in de wachtkamer iets zeggen waar iedereen bijstaat is niet makkelijk. Je wilt bij de groep horen en niet het vervelende inspecteurtje uithangen dat zo nodig agenten terecht moet wijzen.

In de loop van de tijd heb ik echter geleerd dat het tegendeel waar is. Agenten bleken juist respect te hebben voor bazen die niet wegkeken en de dingen gewoon bij de naam noemden.

Ook voor agenten zelf was het aanspreken van collega's op bepaald gedrag moeilijk; het was destijds ook niet gebruikelijk, veel werd met de mantel der liefde bedekt. Op een dag stapte een agent mijn kamer binnen om te vertellen dat hij overgeplaatst wilde worden, liefst naar het politiebureau in Amsterdam-Noord. Op mijn vraag of er een speciale reden was ontkende hij eerst heftig, ik moest écht aannemen dat er niets aan de hand was. Maar ik zag aan zijn gezicht dat er iets niet klopte, hij keek te veel weg, dus ik vroeg nog even door. Uiteindelijk kwam toch de echte reden eruit: het gemak waarmee geweld werd gebruikt zat hem dwars, maar misschien nog meer alles wat de agenten zich lieten toestoppen in de horeca, maaltijden met behoorlijke korting of zelfs helemaal voor niks. Eigenlijk waren er allerlei vormen van normafwijkend gedrag. Hij bezwoer

dat niet iedereen zo was, het grootste deel van de collega's gedroeg zich correct. Maar hij wilde er niet meer tussen zitten.

Niet veel later werd ik zelf op een keiharde manier geconfronteerd met dat verkeerde gedrag. Als jonge wachtcommandant kreeg ik brigadier Hendriks als mentor aangewezen, bij hem kon ik terecht met allerlei vragen. In de begintijd maakten wij vaak samen een wandeling door de buurt, ik luisterde dan intens naar al zijn verhalen en ervaringen.

Het bewakingsgebied van dit bureau omvatte niet alleen Zeedijk en Wallen, maar ook de andere kant van het Damrak, de omgeving Nieuwendijk en de Jordaan. Zo gebeurde het dat wij op een dag in uniform over de Brouwersgracht in de Jordaan kuierden. Opeens zei Hendriks dat hij daar even bij een garage naar binnen wipte, en dat ik maar even aan de overkant op hem moest wachten. Het leek eindelijk te duren, al die tijd liep ik te ijsberen op de Brouwersgracht.

'Zo,' riep de brigadier toen hij terugkwam, 'dat heb ik weer lekker even gefikst, voor niks een grote beurt van mijn auto.'

Hij keek erbij alsof dit de normaalste zaak van de wereld was. Toen we terugliepen naar het bureau had ik maar één gedachte: dit kan niet, dit is onacceptabel, een pure vorm van *naggen*, hier moet ik wat van zeggen.

Maar telkens als ik mijn mond opendeed, bleek ik het toch niet te durven. Ik vond mezelf een enorme lafaard. Thuis sliep ik er die nacht niet van, ik vervloekte mezelf omdat ik door te zwijgen in feite zijn gedrag goedgekeurd had. Het was een enorme worsteling. Met lood in de schoenen stapte ik de volgende dag op de fiets naar het bureau.

'Ik moet je even apart spreken.'

De brigadier keek me bevreemd aan, we liepen naar een leeg verhoorkamertje.

'Ik vind wat je gisteren bij die garage hebt gedaan niet juist. Eigenlijk hoor je helemaal niet je auto daar in onderhoud te geven,' zei ik.

Ik zag hem kijken en aarzelen, een inspecteur die hem aansprak vond hij maar niks. Nijdig keerde hij zich af en liep weg. Er volgden vreselijke dagen, we spraken niet meer met elkaar en ik voelde me zwaar klote. Had ik dit wel goed aangepakt? Hij was per slot van rekening mijn mentor en kon qua leeftijd mijn vader zijn. Ik vroeg me af of ik wel geschikt was voor dit werk, of het niet beter was ontslag te nemen en een ander beroep te kiezen. Dit was geen prettige ervaring.

Pas later keek ik er anders naar. Ik besepte dat dit leerzame ervaringen waren, om er stap voor stap achter te komen dat optreden bij normafwijkend gedrag lastig is, maar absoluut nodig. Zwijgen en wegstijgen van leidinggevendens leidt alleen maar tot het in stand houden van de gesloten doofpotcultuur. Ik begreep heel goed het gevoel van die jonge agent die weg wilde van de Warmoesstraat. Juist hem wilde ik graag behouden, maar dat lukte me niet.

Misschien waren het juist deze ervaringen die de basis vormden van de latere structurele aanpak van de corruptie aan de Warmoesstraat en nog veel later van mijn besluit het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht op te heffen, wat leidde tot de Crisis in de Opsporing en de Parlementaire Enquête met de commissie-Van Traa.

Deze prostituee kwam aangifte doen, vermoedelijk van mishandeling toen haar klant erachter kwam dat zij een hij was; jaren 80 © John Peters